

Dokumenty Európy Karpát

1. Karpatské memorandum, 8. septembra 2011
2. Závěry prijaté na konferencii „Európa Karpát“
4.-6. septembra 2012;
3. Krasiczynská deklarácia, 23. februára 2013
4. Krynické memorandum, 8. septembra 2013
5. Krynická deklarácia, 3. septembra 2014
6. Przemyslská deklarácia, 29. januára 2017

Karpaty sú dôležitou súčasťou regionálneho bohatstva Európy. Je to oblasť s rozsiahlymi sociálnymi, kultúrnymi a prírodnými zdrojmi a zároveň jedným z najchudobnejších a najmenej vnímaných regiónov, ktoré si vyžadujú koordinovanú podporu v rámci európskych politík. Karpaty majú niekoľko významných výhod.

Po prvé, za súčasnými hranicami Únie spájajú oblasti strategického významu – od samotného jadra strednej Európy: Poľsko, Česká republika, Slovensko, Maďarsko, cez Ukrajinu až po Balkán spolu s Rumunskom a Srbskom. Po druhé, predstavujú jedinečný zdroj prírodného prostredia, ktorý je „zelenou chrbticou“ strednej a východnej Európy. Po tretie, je to kultúrne a spoločensky dôležitý región s takmer 20 miliónmi obyvateľov. Karpaty sú tiež problémovou oblasťou.

Medzi jeho hlavné slabiny patria nedostatky v oblasti infraštruktúry, a to tak z hľadiska dopravy, ako aj bezpečnosti životného prostredia, nedostatočnej starostlivosti o trvalo udržateľný rozvoj, sociálne problémy vrátane oblastí s vysokou nezamestnanosťou. Ak nepristúpime ku koordinovaným rozvojovým opatreniam, hospodárske a sociálne problémy karpatského regiónu budú rásť. Preto sa domnievame, že je potrebné spojiť úsilie štátov, Európskej únie a jednotlivých regionálnych orgánov s cieľom vypracovať spoločnú stratégiu pre Karpaty, ktorá by s využitím silných stránok tejto oblasti umožnila prekonať jej slabé stránky.

Takáto stratégia v súlade so stratégiou pre oblasť Baltského mora a stratégiou pre podunajskú oblasť by mala byť v prvom rade založená na synergiách medzi existujúcimi iniciatívami a opatreniami prijatými v regióne, a tak poskytovať pridanú hodnotu bez vytvárania nových štruktúr, nariadení alebo inštitúcií.

Chceme sa usilovať o financovanie aktivít v Karpatoch koordinovaným spôsobom, aby sa finančné prostriedky – najmä tie získané z rozpočtu Spoločenstva – zbytočne nemíňali, ale strategicky zameriavali na spoločné karpatské projekty. Mechanizmus zameraný na financovanie spoločných akcií pre trvalo udržateľný rozvoj Karpát by mohol byť založený na modeloch, ktoré poskytujú súčasné stratégie makroregionálneho rozvoja EÚ, ako aj iniciatívy, ako je európsky program „Alpský priestor“ (Alpine Space).

Počet existujúcich osvedčených postupov a iniciatív v karpatskom regióne nás presvedča, že s riadne rozvinutou stratégiou dokážeme dosiahnuť požadované konkrétne efekty novej iniciatívy v relatívne krátkom čase, či už v oblasti akademickej spolupráce („Karpatská univerzita“), environmentálneho, infraštruktúrneho alebo medziregionálneho projektu „Karpatský horizont“.

Takáto spolupráca bude slúžiť najmä na posilnenie väzieb medzi členskými štátmi EÚ a Ukrajinou, čo prispeje k rýchlejšej integrácii krajiny do európskych štruktúr. Prvým krokom, ktorý by mohol symbolicky, ale aj prakticky dosvedčiť záväzok európskej politiky voči karpatskému regiónu, by bolo pristúpenie Európskej únie ako zmluvnej strany k Karpatskému dohovoru, ktorého sú v súčasnosti signatármi jednotlivé štáty. Únia by ju po získaní takejto kapacity podľa Lisabonskej zmluvy mala využívať práve v takýchto iniciatívach.

Naším spoločným cieľom je vytvoriť novú európsku stratégiu makroregionálneho rozvoja už v rámci budúceho finančného rámca na roky 2014 – 2020. Je to možné s podporou hlavných aktérov európskej politiky na úrovni nasledujúcich predsedníctiev, ako aj Komisie a Európskeho parlamentu.

Vyzývame na takýto záväzok. Karpaty stoja za európsku stratégiu.

Závery prijaté na konferencii „Európa Karpát“ 4–6 septembra 2012

1. Karpaty sú dôležitým regiónom v celej Európe. Podpora rozvojových aktivít v Karpatoch môže dať impulz rastu EÚ.

V predvečer rozhodnutí určujúcich finančnú perspektívu Európskej únie na roky 2014 – 2020 by sa mal zdôrazniť význam politiky súdržnosti pre vykonávanie jedného z najdôležitejších cieľov Spoločenstva, ktorým je harmonický sociálno-ekonomický rozvoj v celej Únii. Rozpočtová podpora rozvojových aktivít v Karpatoch prispeje nielen k hospodárskemu rozvoju EÚ, podporí boj proti nezamestnanosti a sociálnemu vylúčeniu, ale mala by byť aj dôležitým prvkom pri hľadaní nového potenciálu na opätovné získanie dynamiky rastu.

Nemôžeme si dovoliť, aby Európa v plnej miere nevyužívala zdroje, ktoré sú v Karpatoch. V súčasnosti tomu bránia infraštruktúrne bariéry, nedostatok vhodných, osobitne riešených programov na podporu regionálnej spolupráce a problémov na hraniciach.

Naším cieľom by preto malo byť usilovať sa o prekonanie týchto prekážok a začať osobitné programy spolupráce na miestnej a regionálnej úrovni v rámci prijatého finančného rámca na obdobie rokov 2014 – 2020.

Vyzývame vlády a samosprávy karpatských krajín, aby takéto iniciatívy realizovali. Mohli by to byť akési „pilotné projekty“ pre budúcu makroregionálnu karpatskú stratégiu Európskej únie.

2. Spolupráca národných parlamentov vo forme „Karpatskej parlamentnej siete spolupráce“ by sa mala stať dôležitým článkom karpatskej spolupráce.

Spolupráca v karpatskom regióne sa nemôže obmedzovať len na vládne kontakty a spoluprácu medzi miestnymi samosprávami. Dôležitým prvkom by sa mali stať živé kontakty medzi národnými parlamentmi. Môžu byť dôležitou platformou pre výmenu skúseností, spoločné podniky medzištátneho charakteru a dohody v oblasti rôznych politík v oblasti Karpát.

Tieto potreby viedli k iniciatíve na zriadenie špeciálnych „karpatských parlamentných skupín“ (karpatské kruhy alebo karpatské kluby) v parlamentoch všetkých karpatských krajín v závislosti od menovania zvyku prijatého v danej krajine). Pozostávali by z poslancov rôznych strán a rôznych podstatných špecializácií, zjednotených myšlienkou karpatskej spolupráce. Tieto tímy by konali spoločne a vytvorili prirodzenú „Sieť parlamentnej spolupráce Karpát“ a mohli by sa tak stať základom vecnej spolupráce v konkrétnych otázkach v oblasti infraštruktúry, životného prostredia, hospodárstva alebo kultúry.

3. Miestne podnikanie spojené so spoločným dobrom by malo byť prioritou pred nadnárodnými investormi

Karpatská oblasť je špecifickým hospodárskym regiónom, v ktorom investície a rozvoj musia trvalo koexistovať s bohatými prírodnými zdrojmi, ktoré sú národným bohatstvom karpatských krajín. Preto by sa pri podpore rozvoja cestovného ruchu a rôznych príslušných služieb mala venovať pozornosť zaručeniu vnútroštátneho vlastníctva prírodného majetku, najmä národných parkov, a pomoci miestnym komunitám, aby mohli čeliť konkurencii nadnárodných investorov.

4. Prírodné prostredie Karpát je súčasťou európskeho dedičstva. V záujme lepšej ochrany by Európska únia mala pristúpiť ako zmluvná strana Karpatského dohovoru.

Príroda v Karpatoch je jedinečným environmentálnym zdrojom v európskom meradle. Preto si

vyžaduje nepretržitú ochranu a rozvoj rozvojových modelov tejto oblasti, ktoré by neporušili prirodzenú harmóniu človeka s ekosystémom. Karpaty nemôžu byť skanzenom Európy, musia sa rozvíjať a obohacovať, ale ani ich prírodné hodnoty nemožno zničiť. Preto je dôležité, aby Európska únia ako medzinárodná organizácia v súlade s Lisabonskou zmluvou pristúpila k Karpatskému dohovoru zaručujúcemu trvalo udržateľný rozvoj.

Krasiczynská deklarácia, 23. februára 2013

My, účastníci konferencie „Európa Karpát“ v Krasiczyne, zdieľame presvedčenie, že Karpaty sú dôležitým prvkom európskeho regionálneho bohatstva. Karpaty sú dnes so svojimi jedinečnými vlastnosťami jedným z dvoch najdôležitejších horských európskych regiónov. Po poslednom rozšírení Európskej únie sú aj jej východnou hranicou. To výrazne zvyšuje význam tejto oblasti pri zabezpečovaní trvalo udržateľného rozvoja a súdržnosti Spoločenstva.

V súčasnosti obyvatelia karpatského makroregiónu zápasia s mnohými ťažkosťami. Nedostatok dopravnej infraštruktúry, viditeľné rozdiely v sociálnej situácii vrátane vysokej štrukturálnej nezamestnanosti znamenajú, že bez presných rozvojových opatrení sa situácia obyvateľov Karpát zhorší. Aktivita v oblasti modernizácie a rozvoja karpatského makroregiónu je nevyhnutná nielen z pohľadu vybraných členských štátov, ale celej Európskej únie, najmä v kontexte jej budúceho rozširovania smerom na východ, a preto chceme podporiť európske ambície Ukrajiny.

Domnievame sa, že je potrebné koordinovať opatrenia pre Karpaty v mnohých oblastiach. Ich podstatou by malo byť posilnenie medzištátnej, regionálnej a cezhraničnej spolupráce v hospodárskom, sociálnom a kultúrnom rozmere, aby tento makroregión na fóre Európskej únie predstavil koherentnú víziu rozvoja. Iba kombinácia spoločného úsilia spoločností, parlamentov, vlád a miestnych orgánov karpatských krajín vytvorí príležitosť účinne presadzovať záujmy Karpát na európskom fóre.

Národné parlamenty tu môžu zohrávať dôležitú úlohu vytvorením Karpatskej parlamentnej siete spolupráce. Táto sieť by mala umožniť pravidelné kontakty medzi poslancami z karpatských krajín vo všetkých oblastiach ich záujmu. Dôležitým krokom vedúcim k vytvoreniu takejto siete bude zriadenie karpatských parlamentných skupín v jednotlivých národných parlamentoch a v Európskom parlamente a v budúcnosti zväzovanie zriadenia parlamentného zhromaždenia Karpát.

Zdôrazňujeme význam Karpatskej asociácie euroregiónu ako inštitúcie, ktorá koordinuje a aktivuje aktivity pre rozvoj tejto oblasti. Podporujeme návrh na vytvorenie nadnárodného operačného programu Pre Európsku územnú spoluprácu pre karpatský euroregión v perspektíve rokov 2014 - 2020 pod názvom „Karpatský horizont 2020“. Takéto riešenie by zlepšilo koordináciu a účinnosť existujúcich finančných nástrojov Európskej únie na podporu mnohostrannej územnej spolupráce. Tento program by sa mal vzťahovať na všetky oblasti, ktoré deklarujú svoje prístupenie k nemu.

Zároveň vyzývame Európsku úniu, aby aktívnejšie podporovala ciele stanovené v Karpatskom dohovore podpísanom v Kyjeve 23. mája 2003 a takisto vyzývame na zrýchlenie aktivít na formálne prístupenie EÚ k tejto konvencii ako zmluvnej strany. Je potrebná najmä užšia spolupráca v oblasti vodného a lesného hospodárstva. Považujeme tiež za dôležité plniť úlohy zakotvené v Protokole o udržateľnom cestovnom ruchu ku Karpatskému dohovoru.

S potešením si všímame početné príklady cezhraničnej spolupráce medzi partnermi z karpatských krajín. Iniciatívu začať pracovať na vydaní Karpatskej encyklopédie považujeme za mimoriadne cennú. Na tento účel zriadujeme pracovnú skupinu zástupcov viacerých univerzít, ktorí sa zaujímajú o problematiku Karpát.

Pozorne sledujeme priebeh aktivít súvisiacich s obnovou bývalého astronomického observatória na hore Pop Ivan v Čiernej hore a výstavbou Centra akademickej spolupráce v Mikuliczyne, do ktorého sa v rámci spoločného projektu zapojila Varšavská univerzita a Prikarpatská národná univerzita v Ivano-Frankivsku.

Upozorňujeme na spoločné pastoračné tradície, ktoré patria medzi základné formy činnosti karpatských horalov po stáročia. Iniciatívou, ktorá stojí za popularizáciu v tomto ohľade, je medzinárodná karpatská trasa - Transhumance 2013 organizovaná tento rok ako tradičná migrácia s ovcami z Rumunska, cez Ukrajinu, Poľsko, Slovensko a Českú republiku.

Veľkým uľahčením rozvoja spolupráce medzi karpatskými štátmi – členmi Európskej únie – a Ukrajinou bude ďalší rozvoj hraničnej infraštruktúry. Preto dôrazne podporujeme zvýšenie počtu hraničných priechodov na západnej hranici Ukrajiny.

Okrem toho, aby sme splnili konsenzuálne postuláty a názory kruhov a inštitúcií týkajúcich sa verejného a súkromného mediálneho sektora pôsobiaceho v Karpatoch, podporujeme iniciatívu na vytvorenie medzinárodnej platformy pre spoluprácu karpatských médií s cieľom spoločne propagovať a rozvíjať a realizovať účinné systémy výmeny informácií.

Zdôrazňujeme tiež, že prvoradým cieľom všetkých aktivít by malo byť vypracovanie európskej makroregionálnej rozvojovej stratégie pre celé Karpaty za účasti všetkých zainteresovaných krajín a regiónov a európskych inštitúcií. Vytvorenie stratégie by bolo prelomom pre územnú súdržnosť a užšiu spoluprácu nielen medzi karpatskými krajinami a regiónmi, ale aj medzi Európskou úniou a jej východnými partnermi. Makroregionálna karpatská stratégia („Carpathia 2020“ – CEEC – Spolupráca, ekonomika, životné prostredie, kultúra) by sa mala primárne zamerať na spoluprácu vrátane hospodárskeho rozvoja, ochrany životného prostredia a kultúry. Táto stratégia by mala zahŕňať zapojenie cesty „Via Carpathia“ do transeurópskych dopravných sietí TEN-T. Táto trasa vedúca cez východné oblasti EÚ by sa mala stať akýmsi jadrom, okolo ktorého sa vytvorí trvalo udržateľný rozvoj celého karpatského makroregiónu.

Účastníci konferencie „Európa Karpát“, ktorá bola zorganizovaná v Krynici, rozhodli takto:

1. Navrhnuť národným parlamentom vytvorenie parlamentných karpatských tímov. Ďalším krokom by mohlo byť vytvorenie medziparlamentného zhromaždenia strednej a východnej Európy. Zhromaždenie by sa malo stať platformou pre trvalú spoluprácu medzi poslancami krajín regiónu. Jeho cieľom by mala byť činnosť pre vecný vývoj strednej a východnej Európy. Práca zhromaždenia, vzhľadom na svoj parlamentný charakter, spojí politikov z rôznych strán politických rozdelení a tým zaručí stabilitu spolupráce bez ohľadu na vládne zmeny.

2. Podniknúť kroky na zriadenie medziskupín v Európskom parlamente, ktoré by fungovali v oblasti karpatskej spolupráce.

3. Konať na fóre Európskej únie a voči vládam karpatských štátov s cieľom presadzovať a realizovať koncepciu makroregionálnej stratégie EÚ pre karpatskú oblasť. Táto stratégia prepojením rozvojového úsilia Únie, krajín a regiónov by sa mala stať silným impulzom pre vyvážený a dynamický rozvoj tejto časti Európy. Za mimoriadne dôležitý považujeme rozvoj tradičných odvetví hospodárstva, poľnohospodárstva, cestovného ruchu, aktivít v prospech národnej kultúry a rozvoja infraštruktúry spájajúcej naše krajiny. Tieto priority by sa mali primerane začleniť do operačných programov na vynakladanie finančných prostriedkov Únie v rámci finančnej perspektívy na roky 2014 – 2020.

4. Podporovať myšlienku ochrany dedičstva a kultúrneho a prírodného prostredia Karpát prostredníctvom Karpatského dohovoru a najmä rozšíriť vplyv tejto iniciatívy aj na ďalšie krajiny regiónu a medzinárodné organizácie.

5. Pracovať na iniciovaní pravidelných stretnutí intelektuálov strednej a východnej Európy, ktorých cieľom bude zamyslieť sa nad európskou identitou, a pracovať na rozširovaní a šírení poznatkov o našom regióne. Táto iniciatíva je spojená s myšlienkou založenia Karpatskej univerzity, ktorej cieľom je rozvoj vedeckého výskumu pre komplexný rozvoj, ako aj ich popularizácia v akademickom a vzdelávacom prostredí.

Krynická deklarácia, 3. septembra 2014

Vojna na Ukrajine predstavuje najväčšiu bezpečnostnú hrozbu pre Európu od konca studenej vojny.

Táto hrozba vyplýva zo skutočnosti, že po rusko-gruzínskej vojne v roku 2008 agresia Ruska mení hranice silou a snaží sa, aby bola táto zmena trvalá.

Anexia a okupácia Krymu a vstup ruských vojsk na územie východnej Ukrajiny sú porušením základných princípov medzinárodného práva, podkopávajúc princíp územnej celistvosti a štátnej suverenity, ktoré sú základom mierového usporiadania vo vzťahoch medzi štátmi.

V tejto situácii nielen mier na Ukrajine do veľkej miery závisí od reakcie jednotlivých krajín, celého regiónu strednej a východnej Európy, Severoatlantickej aliancie a Európskej únie, ale aj od toho, či bude Európa bezpečná a či zostane kontinentom právneho štátu a univerzálnych hodnôt.

Pasivita tvárou v tvár týmto faktom nie je voľbou. Politika ústupkov môže stále viesť ku katastrofe, ktorou Európa kedysi prešla pred 75 rokmi.

Účastníci konferencie „Európa Karpát“, ktorí sa zišli 3. septembra 2014 v Krynici, preto dôrazne odsúdili politiku ruskej agresie, ktorá destabilizuje východnú Európu, a vyzývajú krajiny transatlantického spoločenstva, aby na túto hrozbu reagovali dôsledne a primerane, okrem iného rozšírením obranných kapacít spojeneckých krajín zo strednej a východnej Európy.

Ukrajina si dnes zaslúži plnú podporu v akejkoľvek nožnej forme, o ktorú požíada, a spoločná transatlantická reakcia na Rusko by mala byť dostatočne silná na to, aby zastavila jeho ďalšiu agresiu a obnovila územnú celistvosť Ukrajiny vrátane Krymu.

Vyzývame najmä krajiny nášho regiónu, aby našli cestu k spoločnej a solidárnej reakcii na vojnu na Ukrajine. Vyjadrujeme solidaritu so všetkými obeťami okupácie Krymu a vojny na Ukrajine, najmä s rodinami padlých vojakov.

Na ceste zodpovedného rozvoja – základ makroregionálnej karpatskej stratégie EÚ

Karpatský región je už mnoho rokov oblasťou spolupráce medzi suverénnymi národnými štátmi strednej a východnej Európy, ktorá sa realizuje na viacerých úrovniach: prezidentských, vládnych, parlamentných a samosprávnych. Dali sme mu medzištátny a cezhraničný charakter v podobe iniciatívy Európa Karpát. Vyšehradská skupina je jej inštitucionálnym základom. Poľsko, Maďarsko, Slovensko a Česká republika spoločne prezentujú záujmy nášho regiónu v Európskej únii v spolupráci s ďalšími karpatskými krajinami, usilujú sa o jej obnovu s cieľom prekonať krízu a čeliť výzvam, ktorým Európa čelí. Sme za návrat v Európskej únii k jej základným hodnotám vrátane kresťanstva. Z nich vychádzali zásady subsidiarity, pomoci a solidarity.

S pochopením jedinečnosti karpatského regiónu, ktorého potenciál vyplýva z jeho kultúrnej, hospodárskej a sociálnej rozmanitosti a vôle spolupracovať medzi štátmi a spoločnosťami, považujeme za potrebné, aby Európska únia prijala stratégiu makroregionálneho rozvoja Karpát. Karpatská stratégia by mala zohrávať osobitnú úlohu ako mechanizmus spolupráce a spoločných podnikov. Týmto spôsobom výrazne zníži periférnosť nášho regiónu, zvýši jeho bezpečnosť a posilní verejnú podporu Európskej únie.

Európska jednota, chápaná ako spolupráca suverénnych národných štátov, by mala byť založená na modeli zodpovedného rozvoja. Cieľom karpatskej spolupráce v nadchádzajúcich rokoch je vybudovať severojužnú os potrebnú na zvýšenie hospodárskej súdržnosti v regióne a jeho dopravnej dostupnosti. V tejto súvislosti sú investície strategického významu v hospodárskej oblasti: „Via Carpathia“ s cestou S19, železničnou traťou Podľeže-Piekielko, kanál Odra - Dunaj. Podporujeme aj ďalšie regionálne iniciatívy zodpovedného rozvoja, ako napríklad: Program nadnárodnej spolupráce Interreg stredná Európa Poľsko-Bielorusko-Ukrajinský program cezhraničnej spolupráce na roky 2014 - 2020, spolupráca v oblasti výmeny mládeže, Rámcový dohovor o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát, Karpatský inštitút, Beskydské lyžiarske stredisko. Budeme pracovať na popularizácii cestovného ruchu pre medzikultúrnu komunikáciu a budovaní silných väzieb medzi miestnymi komunitami. Preto považujeme za potrebné rozšíriť hraničné priechody a vytvoriť nové. Sme za zapísanie cezhraničných rakúsko-uhorských opevnení, vrátane pevnosti Przemysl do zoznamu svetového dedičstva UNESCO. S cieľom posilniť spoluprácu v regióne podporujeme organizovanie konferencií karpatských parlamentných skupín a Karpatského ekonomického fóra.

Veríme, že karpatská makroregionálna stratégia založená na zodpovednom rozvoji prinesie spoločensky očakávané účinky na hospodárstvo, infraštruktúru, vzdelávanie, ekológiu a kultúru. Zvýšením inovácií a vytvorením priestoru pre podnikanie posilníme konkurencieschopnosť a efektívnosť ekonomík krajín nachádzajúcich sa v karpatskom regióne. Prispejeme tak tiež k ochrane multikultúrneho dedičstva v strednej a východnej Európe, ako aj prírodnej rozmanitosti a turistických hodnôt.